N°. 44. Vrijdag 1 November 1907. 7de Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

Opgericht door Kolonel G. E. V. L. van Zuylen 21 Maart 1900.

OOST EN WEST

»Het Koloniaal belang is een Algemeen Nederlandsch belang.«

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post binnenland, *bij vooruitbetaling*	ƒ 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenland	„ 4.—
Afzonderlijke nummers	„ 0.05

Prijs der Advertentiën.

Per regel	ƒ 0.15
Bij plaatsing van 300 regels	„ 0.12½
„ „ „ 1000 „	„ 0.10

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd »aan de Redactie-Commissie«, en gezonden aan de Presidente, 7a Heerengracht, Den Haag.
Voor Administratie en Verandering van Woonplaats wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, 51 Verhulststraat.
Voor Advertentiën tot de Drukkerij »LUCTOR & EMERGO«, AMALIA VAN SOLMSSTRAAT Telefoon 4424, beiden den Haag.

Het hoofddoel der Vereeniging is

Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f5.— 's jaars, (voor Indie en het buitenland minstens f 2.50).

Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in ééns schenken van f 100, zijn donateur(trice).

Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het *Koloniaal Weekblad* toegezonden

Inhoud van dit nummer.

Mededeelingen.

Van het Dagelijksch Bestuur der Vereeniging:

Naar aanleiding van het door den Minister van Binnenlandsche Zaken onlangs ingediend voorstel, strekkende in de behoeften aan Hooger Onderwijs in de aardrijkskunde van Rijkswege te voorzien, werd deze aangelegenheid, waarover reeds tweemaal door onze Vereeniging een adres bij de bevoegde macht werd aangeboden in de jongste vergadering onzer „Commissie ter verspreiding van populaire kennis betreffende Ned.-Indië" ter sprake gebracht. Men kwam daarbij tot het resultaat, dat het thans op den weg van „Oost en West" ligt om andermaal haar stem te doen hooren, door het opnieuw aanbieden van een adres, nu de voorstellen van den Minister eerlang in de Tweede Kamer der Staten Generaal in behandeling zullen worden genomen, opdat de kans worde voorkomen, dat bij het hooger onderwijs in de aardrijkskunde weder voor tal van jaren een verkeerde weg wordt ingeslagen.

Het in deze geheel met het oordeel der Commissie eens zijnde, werd het volgende adres door ons verzonden:

Aan Zijne Excellentie
den Minister van Binnenlandsche Zaken.

Geeft met verschuldigden eerbied te kennen, het Bestuur der Vereeniging Oost en West, goedgekeurd bij Kon. besluit van 28 Februari 1903 no. 8, gevestigd te 's-Gravenhage, dat het meent zich opnieuw tot Uwe Excellentie te moeten wenden in zake de regeling van het Hooger en Middelbaar Onderwijs in de Aardrijkskunde.

Werd reeds in ons adres van 1904, gericht tot Uwen ambtsvoorganger en in dat van 1906, gericht tot Uwe Excellentie, het goed recht bepleit van Onze Vereeniging om voor de belangen van het onderwijs in de Aardrijkskunde op te komen, zoo mogen wij ons ontslagen rekenen van de noodzakelijkheid dit thans opnieuw te doen.

Evenzeer kunnen wij ons onthouden van een betoog omtrent het nut, ja, het noodzakelijke, van het geven van goed, deugdelijk onderwijs in de Aardrijkskunde; te eerder nog, nu uit de door Uwe Excellentie gedane mededeelingen, bij de indiening der Staatsbegrooting voor 1908 blijkt, hoe hoog deze tak van wetenschap door haar zelve wordt aangeslagen.

Met erkentelijkheid het streven van Uwe Exc. om het Hooger Onderwijs in de Aardrijkskunde te regelen, op prijs stellende, meent onze Vereeniging echter te moeten betwijfelen of daarmede thans de juiste weg wordt ingeslagen.

Welke toch zullen de gevolgen zijn, indien de door Uwe Exc. gedane voorstellen tot Wet worden gemaakt; indien aan ééne Rijksuniversiteit eenige hoogleeraren worden verbonden, aan wie het onderwijs in onderdeelen van de aardrijkskundige wetenschap wordt opgedragen?

In de eerste plaats zal aan doctoren en candidaten in de Nederlandsche letteren de bevoegdheid tot het geven van onderwijs in de Aardrijkskunde toegekend blijven, zonder dat eenige waarborg verkregen wordt, dat zij daartoe inderdaad bevoegd zijn. Hierdoor zullen dus al de nadeelen, verbonden aan dien misstand, welke in ons adres van 1906 werden opgesomd, blijven voortbestaan.

Ook het onrecht dat daardoor wordt gepleegd jegens hen, die bij een examen Middelbaar Onderwijs in de wiskundige, natuur- en staatskundige aardrijkskunde slaagden, blijft dan aanhouden.

Verder achten wij het een groot nadeel, dat volgens het voorstel van Uwe Excellentie, twee Rijksuniversiteiten zullen blijven bestaan in ons land, welke wèl aan hare studenten het jus docendi in Aardrijkskunde verleenen, doch in het geheel geen gelegenheid bezitten, waardoor eenige kennis in de Aardrijkskunde kan worden verworven.

Maar zelfs de bevoorrechte Rijksuniversitieit, waar dan wèl Hooger onderwijs in de Aardrijkskunde zou gegeven worden, indien Uwer Excellentie's voorstel tot Wet wordt verheven, zal, naar onze meening, niet dan zeer onvoldoende in de behoefte tot voorziening van leeraren in de Aardrijkskunde kunnen voorzien.

De eerste plaats zal daar worden ingeruimd aan de geomorphologie en natuurkundige aardrijkskunde. Wij moeten hierbij Uwe Excellentie er op wijzen, dat de schepper der geomorphologie, Professor Penck in Berlijn, dit jaar openlijk uitsprak, na jarenlange ervaring, van zijn speciaal geologisch-morphologische richting in de aardrijkskunde te moeten terugkeeren en veel daarvan overboord te moeten werpen. Waar dit getuigd wordt van den eersten geleerde van Europa, wordt het bedenkelijk, dat Nederland thans begint met aan de geomorphologie zulk een eerste plaats in de aardrijkskunde aan te wijzen.

Bovendien zij in herinnering gebracht, dat de geomorphologie een speciaal onderdeel is van de geologie, waarvoor reeds aan elke Universiteit een leerstoel bestaat.

Daarentegen zou, volgens het gedane voorstel, de eigenlijke aardrijkskunde, nl. de politische, statistische en economische geographie, welke onmogelijk van de land- en volkenkunde kan worden gescheiden, daar zij één geheel uitmaken, enkel aan een lector worden opgedragen. Het is duidelijk dat een lector aan deze omvangrijke studie, welke voor het Nederlandsche volk, als koloniale- en handelsnatie, en ook voor ons onderwijs, het belangrijkst is, slechts een gedeelte van zijn tijd zal kunnen wijden. Door het gedane voorstel wordt niet alleen het belangrijkste gedeelte van het aardrijkskundig onderwijs achteruitgezet, maar tevens het gedeelte vooropgeschoven, dat de studenten in de Nederlandsche Letteren, met het oog op hun voorstudiën, het moeilijkst kunnen volgen en dat voor hen de minste vruchten zal dragen.

Wat wij dan ook zeer zouden betreuren is, dat hierdoor de studie van moederland en koloniën niet bevorderd zou worden op de wijze, als onze belangen dat noodig maken.

Zonder nu verder het geheele ontwerp te bespreken, achten wij ons verplicht Uwe Excellentie, op grond van het voorafgaand, dringend te verzoeken alsnog de volgende wijzigingen daarin aan te brengen:

I. Aan elke Rijksuniversiteit, waar de effectus civilis voor het onderwijs in de Aardrijkskunde verleend wordt, ook onderwijs in die wetenschap te doen geven door een geschikte leerkracht. Mocht de benoeming van hoogleeraren financieel te bezwarend zijn, dan zou kunnen worden aangevangen met de benoeming van lectoren, als overgangsmaatregel.

II. In plaats van den lector in de politische, statistische en economische geographie te Utrecht te benoemen een hoogleeraar in de Geographie, die in verband met de land- en volkenkunde, voornamelijk van Nederland en de Nederlandsche Koloniën, de politische, statistische en economische geographie doceert.

III. Een vorm vast te stellen, waardoor de studenten in de Nederlandsche Letteren een wettig bewijs kunnen erlangen, dat zij na volbrachte studie de noodige kennis bezitten, om als leeraar in de Aardrijkskunde op te treden.

's-Gravenhage, 31 October 1907.

Namens het Hoofdbestuur van de Vereeniging Oost en West.

Het Dagelijksch Bestuur,
N. VAN ZUYLEN-TROMP,
Voorzitster.
C. R. BAKHUIZEN VAN DEN BRINK,
Onder-Voorzitter.
F. Ph. SCHRÖDER,
Penningmeester.
H. E. PRINS,
Secretaris.

Mag het aan twijfel onderhevig zijn of het in 1904 door ons aan den toenmaligen Minister van Binnenlandsche Zaken ingediende adres, eenige uitwerking heeft gehad, stellig bestaat die twijfel niet voor wat betreft ons adres in October 1906 aangeboden aan den tegenwoordigen Minister.

Kort na de indiening van dat tweede adres is deze aangelegenheid toch ter sprake gebracht in de 2de Kamer der Staten Generaal en heeft de Minister een onderzoek toegezegd.

Als een uitvloeisel van dat onderzoek mag zeker wel worden aangenomen het thans ingediende voorstel tot het instellen van eenige leerstoelen in onderdeelen van de aardrijkskundige wetenschap aan de Rijksuniversiteit te Utrecht.

Aangezien echter hierbij, — al wordt er ook naar voorziening in het Hooger Onderwijs in de aardrijkskunde gestreefd, — in geenen deele tegemoet wordt gekomen aan de ernstige bezwaren tegen den bestaanden toestand in onze beide adressen geuit, durven wij hopen, dat ook thans weder deze gewichtige aangelegenheid door onze Regeering en volksvertegenwoordiging ter harte zal worden genomen.

KOLONIALE PRAATJES.

Emigratie van Javanen.

Zooals reeds in onze Boekaankondiging werd medegedeeld bevindt zich onder de, door vanwege de Vereeniging Moederland en Koloniën gegeven Aanteekeningen op de begrooting van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1908 ook eene beschouwing van den heer P. J. van Houten over kolonisatie der buitenbezittingen met Javanen, een onderwerp, dat gelijk onze lezers zullen weten, ook in dit blad herhaaldelijk werd aangeroerd, waar het onzes inziens een der meest belangrijke sociale vraagstukken voor Java betreft.

Het is dan ook zeker wel met het meeste genoegen, dat de voorstanders der eenig rationeele oplossing van dat vraagstuk: afleiding van het te veel van Java's millioenen onder voor de betrokkenen meest voordeelige omstandigheden, zullen hebben kennis genomen of alsnog kennis zullen nemen van het zaakrijk pleit door den heer van Houten, in deze voor hem bekende materie gegeven, waarbij 't ons niet kwaad dunkt een oogenblik te verwijlen.

Na er op te hebben gewezen, dat er teekenen bestaan die het voornemen bij de Regeering doen duchten om de proefnemingen te staken, waarop onzes inziens evenwel het weder ter hand nemen van deze zaak, na de afwachtende houding ten vorigen jare ingenomen, eenigermate een démenti, zij 't ook 'n heel lauw, geeft, gaat de schrijver allereerst na, welke tot nu toe de resultaten der proefnemingen zijn geweest.

Gelijk bekend, is uit ambtelijke stukken afdoende gebleken, dat de resultaten gunstig moeten worden geheeten, zoodat dan ook daarop het besluit van den minister was gegrond om «de aangevangen proefneming krachtig door te zetten.»

De heer van Houten wenscht dat deze gunstige wending in de houding van overheidswege gekomen, zich niet bepale tot de enkele proefneming in de Lampongsche districten maar zich uitstrekke over het geheele emigratie-vraagstuk, dat is: de kolonisatie der buitenbezittingen met Javanen.

Hij gaat hierop na wat tegen dit denkbeeld al zoo werd aangevoerd en wijst er dan in de eerste plaats op, dat men zich van deze proefnemingen niet moet voorstellen, dat zij dadelijk tot een uittocht van honderdduizenden zouden kunnen leiden, maar dat hier slechts sprake kan wezen van «de voorloopers. de verkenners, die naar men mag hopen, eerlang door het eigenlijke leger van verhuizers zullen worden gevolgd.» Dit als onzes inziens afdoend antwoord aan hen, die het onbeteekenende van het *dadelijk* resultaat dier proefnemingen in het licht meenen te moeten stellen.

Maar ook dat eindelijk resultaat, de uittocht van «het eigenlijk leger der verhuizers», wordt in twijfel getrokken op grond van de «hokvastheid» van den Javaan, terwijl voorts de groote kosten als schrikbeeld worden aangevoerd.

Wat de hokvastheid van den Javaan betreft, doet de heer van Houten uitkomen, hoe vóór de komst der Europeanen in den archipel, de Javanen zelfstandige rijken vormden, veelvuldig ter zee voeren en rondom koloniën gesticht hadden vooral op Borneo, Sumatra en Malakka.

«Waarom zou onder ons tegenwoordig beheer, vraagt hij, dat het met den inlander wèl meent, die ondernemingsgeest, die lust tot vestiging overzee niet kunnen herboren worden, vooral wanneer hem in den beginne de landen worden aangewezen, het benoodigde geld en gepaste leiding wordt verstrekt?»

Wij zouden hierbij nog de vraag kunnen voegen of onder een regime, waarmede thans voor goed gebroken is, de «hokvastheid» van den Javaan niet kunstmatig werd aangekweekt? Die hokvastheid is toch geenszins onschuldig aan 't feit, waarop door den heer Victor S. Franck in zijn rapport aan het gouvernement te Manilla, dat hem uitzond om de arbeiderstoestanden in verschillende koloniën te bestudeeren, de aandacht werd gevestigd, 't feit dat de arbeidsloonen van nu lager zijn dan een eeuw te voren.

Wat de kosten betreft cijfert de heer van Houten ons voor dat voor de proefneming in de Lampongsche districten in de beide eerste jaren in werkelijkheid slechts een bedrag van ruim één ton gouds werd besteed, waarvoor men 'n kleine 1500 personen overbracht en vestigde niet alleen, maar reeds eene zich zelf bedruipende kolonie van 500 zielen verkreeg.

Zeer zeker zal met de thans uitgetrokken bedragen voor dit doel niet kunnen worden volstaan, wil men de zaak op eenigszins belangrijke schaal aanpakken, en zou volgens den schrijver spoedig op een jaarlijkschen post van 1 à $1^1/_2$ millioen gulden moeten worden gerekend.

Naast het belang voor Java, door afvoer eener te dichte bevolking, ziet de heer van Houten het zwaartepunt van het gewicht der door hem voorgestane emigratie in de ontwikkeling der buitenbezittingen, welke op deze wijze eene nieuwe tot arbeid geschikte en geneigde bevolking ontvangen, die op de oorspronkelijke bewoners ten goede zal werken, terwijl dan tevens, en hierin ligt voor den schrijver het grootste nut voor die gewesten, het europeesch kapitaal zich meer daartoe zou aangetrokken gevoelen tot het beproeven van landbouw-, mijnbouw- en nijverheidsondernemingen, door het uitzicht er inheemsche werkkrachten te kunnen vinden.

Onder die buitenbezittingen komt naar het oordeel van den schrijver Nieuw-Guinea het eerst in aanmerking, en wel wijst hij hiertoe onder andere het Humboldtbaai-gebied en Merauke aan, als de grensstreken van het nederlandsch gedeelte van dit groote eiland, waar zeer zeker de vestiging van ordelievende en arbeidzame lieden zeer zou zijn aan te bevelen, waar nu b. v. weer klachten van Duitsch Nieuw-Guinea worden gehoord over den overlast, dien de inlandsche bevolking daar zou ondervinden van inlandsche jagers uit het nederlandsche gebied.

Na nog te hebben gewezen op het politiek gevaar, voortspruitende uit de aantrekkingskracht van al die braakliggende uitgestrekte landstreken voor eene instrooming uit het Noorden, besluit de schrijver met de conclusie, dat «een ook door de verschijnselen van den staatkundigen barometer voorgeschreven en het naast voor de hand liggende regeeringswerkzaamheid is krachtige voortzetting en uitbreiding der kolonisatie van onze nederlandsch-indische buitenbezittingen — vooral de minst bevolkte grensgewesten — met onze getrouwe, onwaardeerbare Javanen.»

Gaarne sluiten we ons bij deze conclusie aan zij het ook dat voor ons niet het zwaartepunt ligt in de buitenbezittingen, maar op Java zelf, waar onzes inziens een niet te overziene ellende de bevolking wacht, wanneer niet eerlang het emigratie-vraagstuk eene bevredigende oplossing vindt, waarbij dan de zoo noodige ontwikkeling en ontsluiting der buitenbezittingen als nuttig rendement tot het aanvaarden van die oplossing eene krachtige aansporing moet zijn.

Pers-kroniek.

INHOUD: Vervolg van Wekker's *merkwaardige stukken over den toestand te Atjeh in de* Avondpost; *over het afmaken van gevangenen en over de roovers en maraudeurs. — De heer* H. J. W. van Lawick *over de suikercultuur en den inlandschen landbouw. — De* Tijd *over een landraadvonnis te Poerwaredja, waarbij een Inlander de erfenis van zijn vader ontzegd wordt op grond dat hij een Christen is. — Uit een brief van den Atjeh-Correspondent der* Nieuwe Courant.

„Wekker", de schrijver die in de Avondpost tal van krasse zaken publiceerde over den tegenwoordigen toestand te Atjeh, gaat hiermede door. Sedert het verschijnen onzer jongste „kroniek" zijn weder eenige artikelen van zijn hand in dat blad geplaatst.

De klacht moet ons hier van het hart: voor den belangstellenden lezer is de onderbreking dikwijls hinderlijk om te volgen. Juist waar een conclusie mag verwacht worden, vindt men dikwijls „wordt vervolgd." Dit is wél vervelend en niet bevorderlijk om den lezer een algemeenen indruk bij te brengen. Maar dit daargelaten. Wat „Wekker" zegt verdient ongetwijfeld belangstelling; óók al zijn de toestanden door hem vermeld niet nieuw. Zóó gedocumenteerd herinneren wij ons in den laatsten tijd niet in de nederlandsche pers een Atjeh aanklacht gelezen te hebben. Wat hij b.v. in no. 14 zegt over het „afmaken van gevangenen" is eenvoudig om de haren te bergen te doen rijzen.

„Het afmaken van gevangenen zit zoo in de overtuiging onzer soldaten ingevreten, zegt hij, dat mij, pas op Atjeh komende, het volgende overkwam.

Ik rukte op een nacht uit, maakte een kwaadwillige gevangen, nam hem gebonden mee, en stelde hem onder toezicht van één der manschappen van de achterhoede. — Toen het daglicht aanbrak, wilde ik naar den gevangene kijken, doch die was verdwenen, en op den vraag, waar hij gebleven was, luidde het antwoord: „soedah mati, dia ketawa karabijn; biasa begitoe; soesah bawah".

Een ouder, meer ervaren collega, wien ik dat voorval rapporteerde, zeide: „och, dat gebeurt zoo dikwijls, de vent wilde zeker een karabijn stelen; wat wou je bovendien uitvoeren met zoo'n gevangene!?"

Ik maakte een andere patrouille naar een verlaten gampong en vond bij het doorzoeken van één der huizen een grijsaard, die zich van ouderdom niet uit de voeten had kunnen maken, en in dat zelfde huis een geweer. Dadelijk vroegen eenige manschappen en zelfs de sergeant toestemming dezen ouden man te mogen afmaken. Ik verbood hun dit en was toen nog verwonderd over zoo'n zonderling verzoek. Blijkbaar waren deze soldaten niet anders gewend.

In het bivak terugkomende, rapporteerde ik een ouden Atjeher aangetroffen te hebben niet in het bezit van een „pas". En het antwoord was „had hem dan meegenomen", waarop ik zeide dat de man te oud was om te loopen en wij geen dragers hadden om hem per tandoe te vervoeren, waarop ik weer tot bescheid kreeg: „had hem dan de nek ingeslagen". (Mijn eerste patrouille.)

Op een andere patrouille werd door mij een zwaar gewonde als gevangene mee naar het bivak genomen en overgegeven aan den dokter. Doch èn de dokter èn de bivakcommandant zeiden eenstemmig: „had hem maar liever afgemaakt". (Mijn derde patrouille).

Zoo is de geest op Atjeh.

Door een patrouille werd een voornaam onderhoofd van Pang Lah met vrouw en kind gearresteerd. Deze gevangene kreeg een kwartier bedenktijd om de patrouille te brengen naar de schuilplaats van Pang Lah, anders zou hij worden gedood. Het kwartier verstreek, de Atjeher werd afgemaakt.

Een civielgezaghebber ging den dag na den noodlottigen overval bij M. Paja naar deze gampong en arresteerde een Atjeher. Deze werd op staanden voet doodgeschoten.

Op de keudé Djangha werd door de bevolking een kwaadwillige aan een patrouille uitgeleverd, die daar juist toefde onder commando van een officier. De bevolking hield deze kwaadwillige voor een spion. De officier telefoneerde het gebeurde aan een civielgezaghebber, die den telefonischen last gaf „hang hem op", en aldus geschiedde.

In het Pediesche werden door de bevolking aan een patrouille twee kwaadwilligen uitgelevrd. Dezen werden stevig gebonden en aldus medegevoerd. Onderweg werden zij doodgeschoten, omdat . . . . zij trachtten te ontsnappen.

Een ooggetuige vertelde mij onder eede het volgende van een hooge autoriteit:

In 1902 ging uit Seulimoen een colonne naar Tangsé via Kaway XII, alwaar 2 Atjehers werden gearresteerd en tegen tien uur n.m. het bivak werd betrokken. In Tangsé aangekomen, werden een aantal vrouwen, kinderen en mannen opgevat en den volgenden ochtend ondervraagd. De weigerachtige werden gebonden en geranseld. Een twaalftal bleven gevangen. Op een avond pl. m. 7 uur ontsnapte een der gevangenen, die te Kaway XII gemaakt waren, een voornaam Atjeher, afkomstig van gampong Maheng. Even voor den terugmarsch der colonne werd door den colonnecommandant een sergeant met 1 fuselier naar de achterhoede gestuurd ze kregen 2 der gevangenen mee. Kort daarna werden twee schoten gehoord en de sergeant keerde zonder gevangenen terug.

Eén der gezaghebbers van Meulaboh, sedert overleden, gelastte een hoornblazer een gevangene aan den Kroeeng Woyla neer te schieten, na dit eerst een zijner luitenants gelast te hebben, die dit weigerde.

Te Bireuën werd omstreeks 18 Augustus 1905 een Atjeher, die een treinmachinist had aangevallen, door den bivakcommandant gearresteerd. Den avond van denzelfden dag kwam een zeer hooge autoriteit te Bireuën aan, wien het gebeurde dadelijk bij aankomst gerapporteerd werd, dus toen ook nog dames deel uitmaakten van het gezelschap. Op de tijding, dat de aanvaller nog leefde, zeide deze autoriteit, ten aanhoore van het geheele dames-gezelschap: „de vent had onmiddellijk afgemaakt moeten worden."

En zoo vinden wij dus hier weer een aanmoediging van een autoriteit tot het afmaken van een weerloozen gevangene.

Laat ons dus niet de onderaanvoerders beschuldigen van wreedheid, laat ons de schuldigen achter hen zoeken.

Een politieke fout, zoo vervolgt hij, is het ook, de partij van verzet tegenwoordig te betitelen met den naam „roovers en maraudeurs".

In officieele bescheiden voeren wij op Atjeh geen oorlog meer tegen een vijand, doch zijn alle kwaadwillige roovers en maraudeurs en hiermee vervallen voor hen dus alle aanspraken, die zij mogelijk als krijgsgevangenen nog zouden hebben op bij conventie der beschaafde natiën voorgeschreven behandeling.

Waar nu officieel het bestaan van „vijand" op Atjeh ontkend wordt en slechts gesproken wordt van „roovers en maraudeurs in de diepe binnenlanden en het oergebergte", zooals in de officieele toespraak van den Gouverneur-Generaal te Batavia op 31 Aug. 1905 de term luidde en zooals men herhaaldelijk in de maandverslagen over Atjeh lezen kan (b.v. in dat van Nov. 1905 enz.), daar komen deze roovers, als zij in onze handen vallen, bij gebrek aan nadere voorschriften, onder de bepalingen, die ook in het oorlogsrecht bestaan en voorgeschreven zijn voor roovers.

Het betreffende werk van jhr. Den Beer Poortugael zegt op blz. 151:

„Roovers en maraudeurs zijn gewapenden of ongewapenden, die op eigen gezag uit geldzucht, uit wraak of uit haat plunderen, verwonden, den brand

in huizen of gewas steken, rooven, moorden bruggen en kanalen vernielen enz. Zij worden, wanneer zij in de macht der troepen vallen, als roovers en dus in ernstige gevallen met den dood gestraft."

De vijand op Atjeh valt dus officieel onder deze qualificatie. De genoemde „ernstige gevallen" te beoordeelen behoort vaak tot de competentie van den patrouillecommandant en onder invloed onzer onmacht, zijn de degeneratiefactoren en van hoogerhand gegeven insinueerende voorschriften spoedig aanwezig.

Onderscheiden zich in den oorlog tusschen beschaafde natiën strijders van niet-strijders door duidelijk zichtbare teekenen en een verantwoordelijk chef, op Atjeh is geen zichtbaar onderscheid.

De vreedzame landbouwer van zooeven, zal straks, als de patrouille voorbij is, zijn patjol tegen het geweer verruilen en is strijder geworden.

Wel wordt in commandantsorder no. 54 van 1905 gesproken van een „pas", doch deze pas kan nooit als criterium van goedgezindheid gelden, daar de kwaadwillige vaak ook over een pas beschikt, die hij, naar gelang zulks in zijn kraam te pas komt, vertoont of wegstopt.

Typisch is het volgend staaltje van openhartigheid van een algemeen bemind, geëerd en zeer bekwaam marechaussée-officier. In vol gezelschap van dames en officieren te Bireuën, antwoordde deze luitenant op de vraag van een der dames, hoe men toch djahats erkende: „wel, ik begin met den kerel neer te schieten dan blijkt later wel of hij een soerat heeft of niet." Welk antwoord met luide bijvalsbetuigingen werd begroet. Zoo is de geest op Atjeh!

Er zijn in de jongste Atjeh-geschiedenis voorbeelden te over om den regel bevestigd te zien, dat vreedzame gampongbewoners, ja zelfs vrouwen en kinderen, vaak beschouwd worden als vijanden, dat dus geen onderscheid gemaakt wordt tusschen strijder en niet-strijder.

Men leze slechts wat geschreven staat in het journaal van den tocht van den kolonel Van Daalen naar de Gajoe- en Alaslanden op blz. 16, waar gezegd wordt, dat alle stamhoofden gearresteerd werden, omdat de kolonel vermoedde, dat degenen, die de colonne een paar onbeteekende schoten nazonden, kampongvolk moesten zijn.

En op blz. 14 „dat van de schuwe bevolking 4 mannen werden gearresteerd, omdat zij geen enkele inlichting gaven."

De kolonel Van Daalen maakte dus ook geen onderscheid tusschen vijand en niet-vijand, in een gebied nog wel, waarmee ons gouvernement op vriendschappelijken voet stond en dus zelfs niet in oorlog was, krachtens de officieele Gajoe-instructie. En hier zondigde kolonel Van Daalen tegen geen enkel reglement, voorschrift of order, want nergens staat een definitie van de beschouwing, wie vijand is, wie niet.

Wel wordt in de C. O. no. 54 van 1905 gesproken over het opsporen van „regelaars van den heiligen oorlog, benden, enz.", doch waaraan deze personen te onderkennen zijn van anderen, wordt niet gezegd en dus overgelaten aan het inzicht der onderaanvoerders, en dit moet „willekeur scheppen."

Wij zijn benieuwd wat de groote pers tot deze dingen zal zeggen. Zij kan toch moeilijk het door dezen schrijver gereleveerde doodzwijgen.

* * *

Over de suikercultuur en den inlandschen landbouw is van de hand van den heer H. J. W. van Lawick te 's-Gravenhage bij den uitgever J. H. de Bussy te Amsterdam eene brochure verschenen naar aanleiding der mededeeling in het Voorloopig Verslag over de Indische begrooting, dat vele leden hadden gewezen op verschillende misstanden, waartoe naar hunne meening de suikercultuur op Java aanleiding geeft. Onder meer waren zij van oordeel, dat het onderzoek van de mindere-welvaart-commissie het buiten twijfel had gesteld, dat de verhuur van gronden door inlanders aan niet inlanders, in het bijzonder ten behoeve van de suiker-industrie, in de meeste gevallen minder voordeelig voor hen is dan eigen cultuur en zij leidden daaruit af, dat krachtiger bescherming van de belangen der inlandsche bevolking tegen de Europeesche landbouw-industrie noodig is.

De heer Van Lawick komt nu in zijne brochure tot deze conclusies:

1e. dat de voorstelling in de afdeelingsverslagen van de welvaartcommissie gegeven omtrent den nadeeligen invloed van de suikercultuur op de teelt van rijstgewas onjuist is;

2e. dat de voordeelen, welke de inlandsche landbouw van die cultuur trekt, geheel zijn over het hoofd gezien;

3e. dat dientengevolge de door haar gewekte voorstelling, als zoude de verhuur van gronden ten behoeve van de suikerindustrie in de meeste gevallen voor de bevolking minder voordeelig zijn dan eigen cultuur, geheel ongegrond is en dat bij een onpartijdig onderzoek er het tegendeel zou blijken;

4e. dat het voorschottenstelsel een door allen betreurd euvel is, hetwelk echter niet voortspruit uit de suikercultuur, maar uit den aard der bevolking, dat deze industrie door veel hooger prijzen voor den grond te betalen dan de inlandsche geldschieters de slechte gevolgen van het nemen van voorschot aanmerkelijk vermindert;

5e. dat inkrimping van den termijn, waarbinnen inhuur en vooruitbetaling mogen plaats hebben, van 15 maanden tot minder alleen kan leiden tot nadeel der bevolking, omdat daardoor een krachtige concurrent op den grondmarkt zou worden geweerd en de inlandsche geldschieters dus vrij spel zouden hebben;

6e. dat bestrijding van het voorschotten-stelsel alleen met vrucht zal kunnen plaats hebben door bevordering en uitbreiding van gemeente-crediet-instellingen;

7e. dat de beweringen van den regent van Panaroekan omtrent misbruiken bij de waterverdeeling op de meest afdoende wijze zijn weerlegd.

Ten slotte voegt de schrijver hieraan het volgende toe:

„Voor de Indische regeering bestaat dus naar aanleiding van het voorkomende in die verslagen, voor zoover daarop door vele leden der volksvertegenwoordiging is gedoeld, geen enkele reden om te zoeken naar een weg om tegen deze misbruiken op te treden.

Toch is er zeker geen wensch uitgesproken, die zoozeer door alle belanghebbenden bij en belangstellenden in de suikercultuur wordt gedeeld als deze: dat men er eenmaal toe zal mogen komen, dat de rietcultuur door de bevolking voor eigen risico gedreven wordt en de ondernemer zich bepaalt tot de bereiding; niet het minst de fabrikanten zouden het in het leven roepen van zulk een toestand warm toejuichen.

Maar . . . . tusschen het koesteren van dien wensch en de vervulling daarvan ligt, zooals gewoonlijk, een groote ruimte en tot zoover is het niet gelukt die noemenswaard kleiner te maken.

Met belangstelling wordt daarom door allen uitgezien naar den practischen weg, welken die enkele leden zullen weten aan te wijzen om binnen afzienbaren tijd te komen tot datgene wat wij allen hopen en wenschen."

* * *

Bij vonnis van den landraad te Poerwaredja is aan een Inlander, Niti-ardja, de erfenis van zijn vader ontzegd, op grond dat hij een Christen is. Over dit geval heeft pastoor van Lith in verschillende indische bladen een ingezonden stuk gepubliceerd waarin tegen dit vonnis geprotesteerd wordt. Ook in de nederlandsche pers werd het protest van pastoor van Lith opgenomen en de Tijd teekent hierbij onder het opschrift „Ergerlijk" aan:

„Daghelder blijkt daaruit (uit dat vonnis), dat collegiën in Indië, in naam van Nederlands oppergezag rechtsprekend, (landraden) zich verplicht achten, een inlander uit te sluiten van erfrecht, indien die inlander is christen. Wij kunnen niet gelooven, dat de rechtsopvatting, welke aan de bedoelde uitspraak ten grondslag ligt, algemeen door de in Indië rechtsprekende collegiën wordt gedeeld.

Immers, dan zouden zeker reeds meer schandaleuze feiten zijn voorgekomen en zou de publieke opinie hier te lande reeds lang wakker zijn geschud. Intusschen, nu wij één geval met zekerheid kennen, waarin de toepassing van het op Java geldende Mohammedaansche recht leidt tot zóó grievende achterstelling der Christenen — een achterstelling, die wegens de minachting en het wantrouwen ten opzichte van het Christendom, waarvan zij getuigt, alleen reeds voldoende zou wezen, om de bekeering van Javanen op eenigszins groote schaal tegen te houden — spreekt wel van zelf, dat hier te lande door de geloovige Christenen, Katholieken en Protestanten, in het voortbestaan van zoodanige rechts(?)-opvattingen in streken, aan het Nederlandsche gezag onderworpen, niet kan en mag worden berust."

* * *

De voortreffelijke Atjeh-correspondent der Nieuwe Courant schrijft in een zijner laatste brieven over „averechtsche economie" te Atjeh het volgende:

„Het heette, zoo schrijft hij, dat op 15 September het baanvak van de tram Selimoen—Padang—Tidji zou worden geopend. De aansluiting is bij dit moeilijke werk verkregen, maar het zal nog wel een paar maanden duren, vóór het tramverkeer Oleh-leh—Segli —Langsar geheel in orde komt. Tegen het einde van het jaar wordt verwacht, dat alle gouvernementspassagiers van uit Oleh-leh naar Noord- en Oostkust de reis over land zullen moeten maken. Dat zal heel wat besparing in tijd en kosten geven. In vijf à zes uur tramt men van Oleh-leh naar Segli. Dat is verre van een aangename rit, in de heete lilliputtige wagentjes, maar de reis kost in de beide klassen resp. *f* 4.75 en *f* 3.20, terwijl men op de paketbooten met inbegrip van vervoer op de reede 14 en 8 gld. betaalt, en veel meer tijd kwijt is.

Door dat tramverkeer, gepaard met sluiting van de havens aan de Noordkust, moet dan Oleh-leh waar thans zeer weinig omgaat, er weer bovenop geholpen worden. Dat is niet het voor de hand liggende doel, want monopoliseering van het vervoer langs de kust tot Oleh-leh staat slechts in het gewestelijke economische „program". Doch het gevolg zal zijn — zoo berekent men — dat zoowat de geheele in- en uitvoer van Segli, thans circa $1\frac{1}{2}$ millioen per jaar bedragend, over Oleh-leh zal gaan.

Gesteld al, dat deze berekening uitkomt, wat dan te denken van de hier geldende economische inzichten, nu in Augustus jl. officieel beschikt werd, dat het straks zoo opbloeiende Oleh-leh geen . . . . telegrafische verbinding meer zal hebben. Langs telefonischen weg moeten eerst de telegrammen naar Kota-Radja. Moet uit dit besluit worden opgemaakt, dat het bestuur van het tramverkeer voor Oleh-leh, — dus voor geheel de lijn niet veel verwacht? Want

men bergt toch geen zeil, wanneer er mooi weer en goede wind in 't zicht zijn, — tenzij een linnenjuffrouw met het scheepscommando belast is. Hieraan doet het verwijderen van de telegraaf van een in de toekomst belangrijke in- en uitvoerhaven denken.

In April was men trouwens omtrent de tram nog vol optimisme. De opbrengst van het betalend vervoer bedroeg in die maand *f* 3.21 per dag-kilometer tegen *f* 2.83 in April 1906. Daarentegen bedroeg het landsvervoer slechts resp. *f* 1.— en *f* 0.82. Uit de grootere vermeerdering van particulier boven landsvervoer wordt geconcludeerd tot groote levensvatbaarheid voor het trambedrijf.

Doch wat zal nu gebeuren.

De ingevoerde verbruiksartikelen zullen ter Noordkust belangrijk in prijs moeten stijgen, en de uitvoer van producten wordt ernstig bemoeilijkt door deze via Oleh-leh te dwingen. Een zak peper b.v. zal ruim een halve gulden per tram moeten kosten, — in het gunstige geval, wanneer de exporteur heele wagons kan charteren. Daar komt een vrij hoog commissieloon bij voor uitklaring te Oleh-leh, — tenzij de afzender dit zelf bezorgt. Maar betaalt hij minstens *f* 6.40 reiskosten, plus verblijf te Oleh-leh, minstens voor één dag, plus zeer duur laad- en prauwloon. Voorts drie dagen tijdverlies.

Ongetwijfeld zal de tram-exploitatie eenigen tijd — mogelijk slechts zeer kort — bij dit alles welvaren. Maar.... ten koste van den kapitaal-armen uitvoerhandel ter Noordkust. Velen zullen er daar op den duur het bijltje bij neer moeten leggen. „Ja maar" — zoo juicht mijnheer de ambtenaar, die ver staat buiten de praktijk van het bedrijfsleven — „we ontnemen Pénang alle relaties, om er zelf van te profiteeren!"

Juist, dat is de ondergrond der quaestie: het platste protectionisme denkbaar, de monopolistische zuurdesem van de 17e-eeuwsche compagnie. Nog altijd leeft men hier in het geloof, met wat administratieve trucs van eigen gebied een sekuur verzekerd geldkistje te kunnen maken. De toekomstige economische gevolgen, het leergeld, bereids elders betaald — och, dat zijn voor onze oomes maar wat duistere abstracties. En voor de enkele particulieren te Oleh-leh die van deze bekrompen politiek zullen profiteeren zijn dit wissewasjes, waarover men zich heenzet met een: „nu ja, de een z'n dood is de ander z'n brood, — zoo is de handel."

Waar moet het heen, wanneer bestuur en gouvernement zich niet boven zulke bekrompen inzichten weten te verheffen!

Met de voren geschetste averechtsche economische politiek wordt het toch reeds zoo schrikbarend groot aantal onzer vijanden belangrijk vermeerderd. Dat wijzen weer — zooals sinds langen tijd — de gebeurtenissen uit in de jongste veertien dagen, 15—28 Sept. Terwijl zoo luchthartig wordt omgesprongen met de economische belangen der bevolking, gaat de fiscus zijn gang. Deze dommekracht weet van geen links of rechts uitzien. Er zal dit jaar dan ook wel een 1½ ton aan bedrijfsbelasting binnenkomen, en het volgend jaar wordt nog veel meer verwacht.

Maar.... in Augustus zijn in den omtrek van Indrapoeri 30 mannen weggeloopen, om zich bij benden in het achterland te voegen. Wat wij twee jaar geleden in het uitzicht stelden als gevolg van ontijdige invoering van directe belasting — men moge haar dan noemen zoo men verkiest — komt helaas letterlijk uit.

En de zucht tot uitwijken wordt in Groot-Atjeh zóó sterk, dat met het oog daarop verschillende toegangswegen tot het binnenland bijzonder in het oog gehouden worden, wat natuurlijk op den duur een onbegonnen werk zal blijken.

Ernstiger nog: medio September moest vanuit Kota-Radja worden gepatrouilleerd tot.... opsporing van een bende in den naasten omtrek. Zelfs is een dier patrouilles beschoten bij Tjot-Raja — d.i. op nauwelijks 2½ ten zuiden van Kota-Radja. In het jongste politieke verslag wordt dan ook de aanwezigheid van gewapende benden in Groot-Atjeh erkend. Op zichzelf is zulk een feit reeds verontrustend genoeg; maar het bedenkelijke is hier vooral, dat de bevolking blijkbaar heult met die benden, — dat die der VII Moekims Baid, die ons tot 1897 toe zooveel te stellen gaf, zich weer geestdriftig het verleden herinnert — dat de civiel gezaghebber te Selimoen drie toekoes moest oppakken, die reeds langen tijd met toeankoe Daoed hadden samengespannen, om van lieverlede in de vallei van Groot-Atjeh het bende-wezen te doen herleven, — die o.a. de behulpzame hand geleend hadden om de bende uit de VII Moekims, die in Maart j.l. bij Kota-Radja eenige schoten loste, voort te helpen. Men neme hier echter wel in aanmerking, dat er nu veel komt te staan in het zondenregister van toeankoe Daoed, waaraan anderen, bijzonder de „getrouwe" toeankoe Oesèn, zijn naam verbonden en zijn geld besteed hebben. Daoed zelf is veel te versuft om tot iets eenig initiatief te nemen.

Ten laatste — om hiermede onze jeremiades over Groot-Atjeh te besluiten, — een deel van de Leupoeëngsche bevolking is uitgeweken. In verband met al deze niet licht te ernstig te nemen gebeurtenissen zij gemeld, dat de sergeant der koloniale reserve E. Boschma, op 5 September bij Seudoe gewond, op 24 September in het hospitaal te Panteh-Perak is overleden.

Hij is dus het tweede slachtoffer van dien bevolkingaanval, die er zijn leven bij liet. Naast Boschma toch werd diens Amboineesche collega getjintangd.

Een minitieus onderzoek heeft uitgemaakt, dat beide onderofficieren het verband met den troep hadden verloren. Wat niet anders kon, daar zij zich ter controleering van passen, ietwat naar voren hadden begeven. Beide handen werden sergeant Boschma machteloos geslagen, zoodat hij zijn geweer niet behouden kon. En de klewang die hem de hersens zou kloven, was reeds opgeheven, toen een goed gericht schot vanuit het bivak door een Amboineesch korporaal afgegeven, den Atjeschen aanvaller bij zijn gesneuvelde makkers deed neertuimelen. Toen ijlde de deerlijk gewonde Boschma de poort van het bivak binnen.".

Ten slotte merkt hij op, na een overzicht gegeven te hebben van de juiste gebeurtenissen in de „Onhoorigheden", ... tot zoover slechts een gering deel der onderhoorigheden. Genoeg echter om aan te toonen, dat het stelsel van 1898 nu vrij wel een uitgeperste citroen is. „Laten wij eindelijk aan de beschaafde wereld toonen, dat wij daartoe (tot beëindiging van het Atjeh-gewurm) in staat zijn" — schreef kapitein Van Heutsz in 1893.

Het wordt nu toch ook tijd te toonen, dat wij meer kunnen dan schieten en hakken, tot accomodatieproces te maken. Want zóó mag het niet langer meer meer voortgaan. Dat schreit ten hemel doordat het een langzame maar zekere volksuitroeiing wordt."

Oost-Indische Berichten.

Het inzouten van visch op Madoera. De correspondent der Locomotief schrijft aan dat blad.

Toen pl. m. 4 jaar geleden de verkoop van het brikettenzout op het eiland Madoera werd ingevoerd, heeft het bestuur er niet op gerekend dat door dien maatregel de lieden die van het inzouten van visch hun beroep maken, gedupeerd werden. Het brikettenzout is gebleken te hard van samenstelling te zijn om gemakkelijk tot poeder verstampt te worden, noodig voor het inzouten van verschillende soorten van visch, vooral de pindang, welke arbeid een van de voornaamste middelen van bestaan uitmaakt van het grootste gedeelte der kustbewoners van het eiland. De bevolking heeft toen haar toevlucht moeten nemen tot het gebruiken van clandestien aangemaakt zout of ziltige modder als surrogaat voor het losse gouvernementszout dat vroeger tegen den prijs van *f* 6.72 per pikol werd verkocht. Om de bevolking tegemoet te komen in haar bedrijf, dat door de invoering van het brikettenstelsel zeer verminderd is, heeft men op drie plaatsen van het eiland en wel van de afdeelingen Soemenep, Sampang en Bangkalan voor proef semi-permanente loodsen opgericht met het noodige personeel van mantri's en helpers, waar los zout van het gouvernement tegen de helft van den vroegeren verkoopprijs, dus tegen *f* 3.36 per picol, wordt verkocht, uitsluitend voor het inzouten van visch.

In de afdeeling Bangkalan heeft men die loodsen opgericht ter afdeelingshoofdplaats Klampis van het district Arosbaja, waar Zaterdag, 14 dezer, met den verkoop is begonnen. Voor dat doel is te Klampis 9 koyangs los zout opgeslagen; de visschersbevolking koopt daar het zout, wanneer zij met de pas gevangen visch aankomt en zout dadelijk ter plaatse in, waarvoor de 3 groote semi-permanente loodsen dienen. Om bederf van de visch tegen te gaan, is de gelegenheid opengesteld om direct na aankomst van de pindang aan de loodsen — zij het ook 's-avonds of 's nachts — te kunnen inzouten; vandaar dat het debiet van het losse zout dag en nacht plaats heeft en dat dus die loodsen nà zonsondergang van gouvernementswege met de noodige petroleumhanglampen zijn verlicht. Het bestuur heeft van de aanwezigheid gebruikt gemaakt van den controleur Schilling van Tanahmerah op Zuid-Bangkalan, die vroeger in de afdeeling Krawang, op Tanara, het inzouten van visch onder regeeringstoezicht heeft meegemaakt, om de mantri's en helpers, ook die in de afdeelingen Sampang en Soemenep, van de daarbij vereischte wijze van werken op de hoogte te brengen.

Een lang gevoelde behoefte. Naar de Preangerbode verneemt overweegt men op de regeeringsbureaux maatregelen tot het tegengaan van het aanvragen van woeste gronden door niet-ernstige liefhebbers, woudloopers en andere speculanten.

Of men een canon bij de inschrijving dadelijk zal laten ingaan, een waarborgsom zal laten storten evenals bij aanvaarding van sommige andere concessies of een andere garantie zal eischen, is nog niet uitgemaakt.

De serieuse ondernemers zullen in elk geval het plan toejuichen.

De Schutterij. De kabaranqin heeft ons doen weten, schrijft de N. Soer. Ct., dat op verzoek van de hoogste autoriteiten op alle plaatsen waar schutterij bestaat, conferenties zijn gehouden welke leiden moeten tot voorstellen voor de algeheele afschaffing dier instelling als zijnde als den tijd.

Het blad verneemt dat het oordeel van de militaire autoriteiten op Soerabaja is, dat de schutterij geheel zal komen te vervallen, en de schutterplichtigen zullen moeten worden ingedeeld bij het garnizoen voor een zekeren tijd één per jaar, ons hen te oefenen in het hanteeren der wapenen, voor het geval dat het land hun diensten soms ooit mocht noodig hebben. Een soort militie met korte diensttermijn dus.

De zaak van den Chineeschen kassier der firma S. L. van Nierop & Co. De gewezen boekhouder van deze firma, de heer Vader, die reeds eenige maanden in preventieve hechtenis zit, daar er naar het oordeel der Justitie genoeg gegevens zijn, dat genoemde heer Vader, zich schuldig zoude hebben gemaakt aan laakbare handelingen, werd, zoo schrijft schrijft de N. S. Ct., Woensdag ochtend wederom door den rechtercommissaris van strafzaken, den heer Mr. van Meerten, gehoord.

De schout van Spall werd aangewezen om hem uit de gevangenis naar het paleis van Justitie te geleiden. Zoodra de Chineesche kassier, Yap Swie Ing te Soerabaja zal zijn aangekomen en ook hij door den rechter-commissaris gehoord is, worden er verrassende onthullingen verwacht.

Er werd steeds beweerd dat de firma van Nierop slechts voor *f* 15.000 benadeeld zou zijn.

Uit zeer betrouwbare bron kunnen wij mededeelen, dat de schade aan de firma berokkend ruim *f* 150.000 bedraagt.

De substituut officier van Justitie, de heer mr. Bergsma, heeft maanden achtereen de boeken nagegaan en de boekhouder Vader vaak bij die gelegenheden een zweetkuur ondergaan.

Mr. Bergsma nam aanvankelijk alles voor goede munt aan wat Vader hem zoo al omtrent de boekhouding mededeelde en hierdoor heeft hij den boekhouder net gekregen waar hij wilde.

Het onderzoek in deze zaak is zeer uitgebreid; ook heeft indertijd de heer Smits omtrent de boekhouding een rapport uitgebracht. In de Chineesche kamp wordt deze zaak nu opnieuw druk besproken. Er zullen heel wat getuigen door den rechter gehoord worden, zoodra de kassier aan het praten is geraakt.

Onderwijszaken. Een medewerker schrijft aan het Soer. Hbl.:

Te midden van allerlei bepalingen, ten doel hebbende de administratie op de gouvernements lagere scholen te vereenvoudigen, welke uit den aard der zaak slechts de onderwijzers interesseeren, vindt men echter een paar punten, waarvan de wetenschap voor het publiek van belang is.

Tot nog toe bestond het voorschrift, dat er dagelijks aan alle leerlingen huiswerk moest opgegeven worden, en dat slechts in bijzondere gevallen daarvan mocht worden afgeweken. Wat regel was, is uitzondering geworden. Voortaan zal geen huiswerk meer worden gegeven, tenzij het hoofd der school in overleg met de klasse-onderwijzers dit noodzakelijk acht.

Deze wijziging zal wel niet door alle ouders met genoegen vernomen worden vooral niet door hen, die maar altijd om meer huiswerk vragen, doch zal zeker toegejuicht worden door hen, die meenen, dat in dit warme land voor kinderen een hersenarbeid van half 8 tot 1 uur meer dan genoeg is. In dezelfde lijn beweegt zich ook de bepalingen dat de uitspanningen tijdens de lessen niet meer een kwartier, maar een half uur zullen duren.

Een derde wijziging is de invoering van jaarklassen en jaarlijksche toelating. Voortaan zal dus in Januari geen verhooging meer in de laagste klasse plaats hebben en zullen pas beginnende leerlingen niet meer in Januari worden toegelaten, doch slechts in Juni. Doch, dan kunnen toegelaten worden alle kinderen, die in dat jaar 6 jaar worden, zoodat de mogelijkheid is geopend kinderen van minstens 5½ jaar op de gouvernementsscholen geplaatst te krijgen. De oude namen der klassen, laagste 3, 2 of 1, middelste 3, 2 of 1 en hoogste 2 of 1 zijn vervallen en worden vervangen door de voor het groote publiek minder raadselachtige namen 1e, 2e, 3e, 4e, enz. klasse. De cursus zal 7 jaren duren. In verband hiermede wordt ook het leerplan gewijzigd.

Voor al deze hervormingen hebben de onderwijzers georganiseerd in hun Genootschap, jaren lang met volharding gestreden, tot eindelijk het doel bereikt is, zegt het blad.

De a.s. pasar malem te Pekalongan. Uit Pekalongan schrijft men aan de Locomotief:

De voorbereidende werkzaamheden voor de Pasarmalemfeesten in deze maand hier te houden op de aloen-aloen, hebben een aanvang genomen en belooft zeer luisterrijk te worden, te oordeelen naar de veel grootere uitgestrektheid van het terrein waar de kraampjes en tentjes zullen komen te staan. Er zal ook een fancy-fair worden gehouden, waarover nog druk vergaderd wordt en waartoe vele dames en heeren ter plaatse Pekalongan hun medewerking zullen verleenen. Als nu maar de opkomst van het Europeesche publiek uit de naburige plaatsen voldoende is om het feest te doen slagen. Semarangers zouden hier hun hart kunnen ophalen, omdat Pekalonganners op een waardige wijze weten feest te vieren en niet onder behoeven te doen voor groote plaatsen. Het welbekende Hotel Niepoth biedt voldoende gelegenheid tot huisvesting aan.

Opiumpacht en scholen. Welke eigenaardige begrippen sommige Chineezen van de taak van een dagblad hebben, moge blijken uit het tot het Soer. Hbld. gericht verzoek van een Chinees van Bandjermasin, die opzettelijk naar Soerabaja kwam om dat verzoek te doen, naar hij zeide.

Te Bandjermasin is een vereeniging Tjang Hoa Hoei Kwam, die daar een school heeft, opgericht voor Chineesche kinderen. Diezelfde vereeniging nu heeft de opiumpacht gekregen, en dat feit alleen vindt onze Bandjermasinsche Chinees zoo verschrikkelijk, dat hij aan het Soer. Hbl. verzoekt daar eens flink op te wijzen, want zegt hij, iemand die opium verkoopt, kan geen goed mensch zijn, mag althans niet in het bestuur zitten van een school; dat gaat nu eenmaal niet samen.

Als die zaak nu maar eens flink aangepakt werd in een groot dagblad, zou er allicht, meende de baba, een advocaat te vinden zijn, die zich met de zaak wilde bemoeien en dan zou het gouvernement allicht een nieuwe verpachting doen houden.

— En zou jij dan inschrijven, baba?

— Tantoe, toewan!

Toen wisten wij genoeg, zegt het blad en de baba kreeg zijn afscheid.

Dat verwonderde hem bijzonder.

De Chineezen en de Importhandel. Reeds geruimen tijd geleden hebben er tusschen eenige voorname chineesche handelaren alhier en den oostenrijkschen handelsagent Dr. Schöppel, besprekingen plaats gehad, met het doel nauwere aanraking te verkrijgen tusschen de oostenrijksche industrie en den importhandel op Java.

Deze besprekingen hebben thans vasteren vorm aangenomen, naar men ons mededeelt, en daaruit is het eigenaardige plan gegroeid om, gesteund door de oostenrijksche regeering, het volgend jaar een stoomschip te charteren voor een handelsreis van Java-Chineezen naar de Adriatische zee.

Door deze reis mede te maken, zou aan Chineezen en andere handelaren de gelegenheid geboden worden zich persoonlijk in verbinding te stellen met oostenrijksche firma's en dus zelf hunne bestellingen te doen.

De kosten zouden slechts ƒ 1000 per hoofd bedragen, voor heen en terug, hotel en vervoer inbegrepen, wat voorwaar een koopje mag genoemd worden. Uitteraard zullen de reizigers echter aan een bepaalde reisroute gebonden zijn en waarschijnlijk slechts met vooruit verwittigde firma's kunnen confereeren.

Voor onzen indischen importhandel, die toch al niet op rozen wandelt, zal deze tijding zeker niet opbeurend zijn. De oostenrijksche importhandel is in de laatste jaren bijzonder belangstellend voor deze kolonie en de resultaten van die belangstelling zijn niet uitgebleven. Van 1904 op 1905 is de uitvoer van oostenrijksche producten naar Azië (uitgezonderd de engelsche koloniën aldaar) gestegen van 6½ tot 14½ millioen kronen en het artikel meel vooral ondervindt op Java den invloed der oostenrijksche concurrentie.

Het denkbeeld, om Mohamed naar den berg te voeren, is ongetwijfeld zeer praktisch en beteekent voor onzen importhandel o. m. dit, dat het tijd en meer dan tijd is, om te gedenken de waarheid van ons vaderlandsch spreekwoord: eendracht maakt macht. Het steunen op ingevoerde monopolie-merken, op de financieele afhankelijkheid der tweede hand en op de sleur, zou wel eens heel spoedig faliekant kunnen uitloopen.

Onze importhandel beleeft kritieke tijden en die tijden zullen, naar het schijnt, nog meer kritiek gaan worden, wanneer de enkelingen blijven volharden bij het systeem van vliegen-afvangen in de dagen, dat men een veer van den mond kan blazen, en bij vruchteloos vergaderen, als er onweer aan de lucht is.

John Chinaman is klaar wakker en bestudeert ijverig de kaart van het land en mocht hij al eens indutten of bij het kaartlezen in de war raken, dan zijn er menschen genoeg om hem wakker te maken en op den rechten weg te helpen, door hem te wijzen op de voordeelen van directe relaties, waarbij de diensten van importeurs kunnen worden gemist. (Javabode.)

Den heer K. Wybrands, hoofdredacteur van het Nieuws v. d. Dag v. Ned. Indië schrijft in zijn blad onder het opschrift: **Een officieele briefwisseling** het volgende:

„In afwachting van de totstandkoming van dit désidératum spreek ik intusschen de hoop uit dat, met het oog op den ernst der tijden, de particulieren hier in Indië, vooral nu deze door de geleidelijke uitbreiding van de decentralisatie meer en meer aandeel in het bestuur zullen krijgen, met de Regeering eendrachtig zullen streven naar de bereiking van eenzelfde doel, no. 1, het hoog houden en steeds hechter vestigen van Neerlands gezag en van den goeden naam van ons Vaderland als vooruitstrevende koloniale mogendheid . . . . ." etc.

(Uit de Rede van den Gouverneur Generaal: Joannes Benedictus Van Heutsz, Luitenant Generaal, Ridder Grootkruis der Militaire Willemsorde, etc. etc.

Gehouden op 31 Augustus 1907 te Weltevreden.)

EERSTE BRIEF.

(Wij spatieeren hier en daar, om niet te stikken.)

Aan den Raad van Nederlandsch Indië.

Buitenzorg, 14den Augustus 1907.

No. 2206.

Bijlagen, diverse.

Bij het, met de na te noemen bescheiden en de noodige retroacta den Raad van Nederlandsch-Indië hierbij aangeboden request, gedagteekend Tandjong Pinang, 1 Mei jl., wordt door den inlander Entjiq Oeda o.m. het verzoek gedaan om gratie van de straf van zes jaar dwangarbeid in den ketting, waartoe hij wegens het heulen met Djambische kwaadwilligen werd veroordeeld bij vonnis van den Mohakamah te Indragiri, ddo. 6 April jl.

Uit het ter zake door den Resident van Riouw en Onderhoorigheden bij missive van 5 Juli jl. no. 1435 uitgebracht advies blijkt, dat de tegen genoemden uitgebrachte bezwarende getuigenissen, waarop zijne veroordeeling is gegrond, zijn verkregen op eene ongeoorloofde en onwettige wijze, daarin bestaande dat de getuigen aan de achter hun rug vastgebonden armen werden opgehangen, totdat zij zich bereid verklaarden de gewenschte verklaringen ten laste van den beklaagde af te leggen.

De Resident, hoewel de op de getuigen toegepaste dwangmiddelen streng afkeurende, meent nochtans niet te moeten adviseeren tot het verleenen van gratie aan adressant, vermits deze, naar 's Residents overtuiging, werkelijk schuldig is aan het hem ten laste gelegde en de terechtstelling voor de Mohakamah op wettige wijze heeft plaats gehad.

Met dit advies, waarbij de Procureur-Generaal bij het Hooggerechtshof zich aansluit, kan het Hof zich luidens zijn schrijven van 30 Juli j.l., Tweede Kamer no. 562/2903 niet vereenigen.

Het opperrechterlijke college is van oordeel, dat in het onderwerpelijk geval wel degelijk termen bestaan voor toepassing van het recht van gratie, ten einde eene door onwettige middelen verkregen veroordeeling te niet te doen.

Op de door het Hooggerechtshof aangevoerde gronden is ook de Gouverneur-Generaal van meening, dat den adressant gratie dient te worden verleend van de hem opgelegde straf en dus ook geen gevolg kan worden gegeven aan het door den Resident van Riouw gedaan voorstel, om de vrijheidsstraf te veranderen in de straf van verbanning, doch alvorens tot gratie-verleening over te gaan, zou Zijne Excellentie gaarne vernemen of met het oog op de door den Resident geduchte gevolgen van zulk eene gratieering en met het oog op hetgeen overigens ten aanzien van Entjiq Oeda uit de stukken blijkt, naar het oordeel van den Raad van Nederlandsch-Indië, geen aanleiding zou bestaan om het denkbeeld om artikel 47 van het Regeerings Reglement op meergenoemden inlander toe te passen, den Resident in overweging te geven.

Door mededeeling van het vorenstaande, met verzoek aan het daaraan uitgedrukt verlangen van den Landvoogd gevolg te willen geven, heb ik de eer van eene van Zijne Excellentie bekomen opdracht mij te kwijten.

Een afschrift van mijn tot den Resident van Riouw gericht schrijven van heden, no. 235, geheim, gelieve de Raad mede hiernevens aan te treffen.

De Gouvernements-secretaris.

(w. g.) DE GRAEFF.

TWEEDE BRIEF.

Aan den Resident van Riouw en Onderhoorigheden.

Buitenzorg, 14 Augustus 1907.

Geheim.
no. 285.

Onder mededeeling, dat nopens het bij Uwe missive van 5 Juni jl. verhandeld gratieverzoek van Entjiq Oeda nader eene beschikking zal worden genomen heb ik de eer, op last van den Gouverneur-Generaal UHEdG. te verzoeken, in afwachting van hetgeen eventueel nog ten aanzien van den Assistent-Resident, Jhr. van Raders en den onderluitenant Buskes zal worden beslist, genoemde heeren namens Zijne Excellentie onverwijld en uitdrukkelijk het toepassen van de in uw schrijven gewraakte dwangmiddelen op getuigen te willen verbieden.

De Gouvernements-secretaris
(get.) DE GRAEFF.
Voor eensluidend afschrift
De Gouvernements-secretaris
(w. g.) M. S. KOSTER.

DERDE BRIEF.

Afschrift voor den Raad van Nederlandsch-Indië met referte aan zijn advies van 23 Augustus 1907 no. XIX van een tweede schrijven.

Aan den Resident van Riouw en Onderhoorigheden.
Buitenzorg, 2 September 1907.
No. 2406.

Ten gevolge van mijn geheim schrijven van 14 Augustus no. 285, heb ik de eer op last van den Gouverneur-Generaal UHEdG. mede te deelen, dat Zijne Excellentie zich minder goed kan vereenigen met uw voorstel om op het verzoek van Entjiq Oeda om gratie afwijzend te beschikken en de hem opgelegde vrijheidsstraf te veranderen in straf van verbanning.

Nu, gelijk uit uw aangehaald schrijven en de daarbij overgelegde stukken blijkt, de tegen genoemden inlander uitgesproken veroordeeling berust op getuigenissen, welke op eene ongeoorloofde en onwettige wijze zijn verkregen, nl. door de getuigen aan de achter hun rug vastgebonden armen op te hangen, totdat zij bereid zich verklaarden de gewenschte verklaringen ten laste van den beklaagde af te leggen, behooren naar 's Landvoogds oordeel, de gevolgen van zulk een veroordeeling te worden opgeheven, hetgeen alleen kan geschieden door den adressant algeheele gratie te verleenen van de hem opgelegde straf.

Bij Zijne Excellentie is intusschen de vraag gerezen of met het oog op hetgeen ten aanzien van den toestand in Indragiri en de handelingen van meergenoemden inlander uit de missive van den Assistent-Resident dier afdeeling van 31 Mei jl. no. 264, en overgelegde stukken blijkt, geen aanleiding zou bestaan Entjiq Oeda na gratieering, met toepassing van den in artikel 47 van het Regeerings Reglement bedoelden politieken maatregel, eene verblijfplaats buiten Idragiri aan te wijzen.

Door UHEdG. te verzoeken nopens deze vraag van uw gevoelen te willen doen blijken en c. q. een voorstel ter zake te willen indienen, voldoe ik aan van den Landvoogd ontvangen bevelen, teekenende ik hierbij nog aan, dat het Zijne Excellentie onnoodig voorkomt nog eenigen maatregel te nemen ten aanzien van den Assistent-Resident van Raders en den onderluitenant Buskes, aangezien de hierboven bedoelde door hen getolereerde dwangmiddelen op getuigen thans wel tot het verledene zullen behooren.

De 1ste Gouvernements-secretaris
(w. g.) HULSHOFF POL.
Voor eensluidend afschrift
De Gouvernements-secretaris
(w. g.) M. S. KOSTER.

Dat is alles! En nu eene vraag aan den Hoogedelgestrengen Heer Mr. B. H. P. van der Zwaan, Procureur-Generaal bij het Hooggerechtshof van Nederlandsch Indië.

Zijt ook gij niet van plan, Hoogedelgestrenge Heer, tegen dien assistent-resident en dien onderluitenant ambtshalve eenigen maatregel te nemen, zooals ge onlangs zoo welwillend waart tegen enkele Redacteuren te doen?

Het is slechts een vraag, en wij verwachten daarop geen antwoord. Wij zouden thans zelfs inderdaad verbaasd zijn, indien eene vervolging tegen ons het antwoord was.

Maar wat dat „hooghouden van den goeden naam van ons Vaderland als vooruitstrevende Koloniale Mogendheid" betreft . . . . .

Neen, laat ons niet verder gaan. Het doet pijn, onder het schrijven, het overdenken dezer dingen.

Laat de Tweede Kamer, zegt hij ten slotte, laat het Volk van Nederland oordeelen of, ongestraft, zulke vonnissen mogen worden geveld, In Naam der Koningin!

West-Indische Berichten.

Suriname. Aan Onze West ontleenen wij het volgende betreffende een „angstvallig verborgen schat."

„Het zijn in den regel particulieren geweest, die in de meeste landen het initiatief hebben genomen voor het oprichten van bibliotheken en leesinrichtingen. Zoo ook in deze kolonie.

In de meeste landen bleef het tot op enkele jaren ook in hunne handen. Alleen in Engeland en Amerika heeft sinds vele jaren de overheid het tot hare taak gerekend niet alleen leesinrichtingen te stichten, maar ook voor ieder de gelegenheid open te stellen er van gebruik te maken. De openbare leesinrichtingen telt men er dan ook bij duizenden, alle keurig ingericht, kosteloos toegankelijk, druk bezocht en het behoeft geen betoog, dat van zulke instellingen opvoedende kracht uitgaat.

Het is een ieder bekend hoe rijke Engelschen en Amerikanen, met name Carnegie, de Amerikaan van Schotsche afkomst, Rockefeller e. a., herhaaldelijk sommen schenken om dergelijke nuttige instellingen in het leven te roepen, die dan verder door de stadsauthoriteiten worden bestuurd.

Het was dan ook het particulier initiatief, dat in Suriname een bibliotheek van eenige beteekenis in het leven riep.

Het waren de heeren Dr. Chrs. Landré en F. A. C. Dumontier, redacteuren van het niet meer bestaande tijdschrift „West-Indië", die in 1856 het goede voorbeeld gaven. Zij lieten inteekenlijsten door de stad gaan, de ingezetenen opwekkende om door het schenken van een som of door een jaarlijksche bijdrage van ƒ 2.50 de fondsen bijeen te brengen voor het voor oogen gestelde doel.

Het resultaat was dat zij ruim 100 personen voor het schenken van een jaarlijksche bijdrage bereid vonden en een som van een klein *f* 500 bijeen brachten.

Toen dit geschied was, boden zij aan het Gouvernement de bibliotheek aan, die voor dit geld werd aangeschaft. Dit aanvaardde haar op 31 December 1857 als eigendom, gaf haar den naam van „Surinaamsche Koloniale Bibliotheek" en vestigde haar in het steenen gebouw of stadhuis (tegenw. Adm. v. Fin.).

Het beheer werd voor de eerste maal opgedragen aan de heeren Landré als voorzitter en Mr. Bosch Reitz, Jhr. Mr. Martini en P. M. Netscher.

Een reglement, door de stichters ontworpen, werd op 19 April 1858 na eenige wijzigingen bij resolutie goedgekeurd.

In dit reglement werd o. m. in art. 14 bepaald: „des Woensdags en des Zaterdags van 9—12 ure „voor den middag zal voor alle personen, die zich „tot een jaarlijksche bijdrage van *f* 2.50 verbinden „of de bibliotheek zullen begiftigd hebben met boe„ken, waarvan de waarde aan genoemde bijdrage „geëvenredigd is, de bibliotheek toegankelijk zijn."

Deze toegangsuren schijnen tot 1875 te zijn gebleven. Toen toch had er eene verandering plaats door dat het koloniaal bestuur de van het ontbonden Surinaamsch genootschap afkomstige bibliotheek en museum aanvaardde.

Onder den naam Koloniaal Museum werd deze onder beheer van den Gouvernements-Secretaris geplaatst in het z. g. Logeergebouw, terwijl voor het dagelijksch toezicht en voor het schoonhouden van de voorwerpen en lokalen een custos werd aangesteld, die er thans nog is.

Bibliotheek en museum werden toen voor belangstellenden dagelijks toegankelijk gesteld van 8—12 uur des voormiddags, alleen des Zaterdags uitgezonderd. — De eerste commissarissen van deze nieuwe inrichting waren Van Lansberge en Van Genderen.

Dertien jaren later in 1888 werd de commissie, die met het beheer over het koloniaal museum en de bibliotheek belast was, ontbonden en het beheer er van toevertrouwd aan den Inspecteur voor het Onderwijs Dr. H. D. Benjamins, thans met verlof in Nederland. De wd. Inspecteur, de heer J. J. Heilbron, voert nu het beheer.

Tot zoover in 't kort de geschiedenis van deze instelling. Die wel eens kennis met haar hebben gemaakt, zullen met ons tot de conclusie zijn gekomen, dat het museum niet veel beteekent, maar dat de bibliotheek een schat van belangwekkende en daaronder zeldzame boekwerken bevat.

Wij zullen dan ook de kleine collectie opgezette apen, vogels, kapellen, op spiritus gezette slangen, padden, enz., benevens de Indiaansche en Boschnegersvoorwerpen, wat ternauwernood den weidschen naam van museum verdient, maar laten rusten en de aandacht vragen voor de bibliotheek.

„Waarom, zoo vragen wij, heeft men voor bibliotheeklokaal nu juist het allerongunstigste Logeergebouw, een misbaksel van tropische bouwkunst. Het is alsof men deze rijke boekenverzameling aan de belangstelling van het publiek zocht te onttrekken, door ze op te sluiten in een broeiend donker gevangenisachtig lokaal, waar overdag een kaars moet worden aangestoken om de nummers der boekwerken te kunnen onderscheiden; een somber oord, dat men gaarne zoo spoedig mogelijk ontvlucht, om daarbuiten vrijer adem te halen. En in harmonie met dit bibliotheek-cachot wordt de belangstellende bezoeker opgewacht door een ouden, knorrigen Cerberus, die klaarblijkelijk door een kassiansysteem zijn cipiersbestaan nog blijft voortzetten.

Voor een openbare bibliotheek is dit zeker een onhoudbare toestand. Wij achten het daarom van belang, dat hierin verandering kome. Wij vragen daarom of het Bestuur niet een Commissie zou kunnen benoemen, die maatregelen overweegt om in dien toestand verbetering te brengen, de Bibliotheek een waardiger huis bezorgt om haar zoodoende beter tot haar recht te doen komen.

Wat het museum aangaat, het komt ons voor, dat de verzameling opgezette dieren, over de verschillende scholen verdeeld, bij het onderwijs in de natuurlijke historie zeer nuttige diensten zou kunnen bewijzen."

Van Vreemde Koloniën.

Een merkwaardig besluit. Te Lahore had onlangs een samenkomst plaats van ontwikkelde Mohamedanen ter bespreking van de wettigheid al of niet van verschillende soorten van geld-transactiën, en om te onderzoeken of woeker in Indië wettig was volgens de mohamedaansche wet. Er werd besloten een vragenlijst op te stellen en deze istifta voor te leggen aan de, voor het jaarfeest der Anjuman-i-Nomania te Lahore uit alle deelen van Indië samenstroomende maulvies der hanfi-secte (Sunnieten).

Na langdurige beraadslaging kwamen de maulvies tot het eenparig besluit, dat elke soort van woeker volgens de voor hunne secte geldende wet in Indië was verboden, daar dit niet als dar'oel'hurb maar als dar 'oel' Islam moest worden beschouwd, wegens de volledige godsdienstvrijheid, welke de Mohamedanen onder het engelsch gouvernement genoten, dat hen nimmer dwong om hunne gehoorzaamheid aan de voorschriften van den godsdienst te onthouden. Aandeelen te nemen in eenige bank, landbouwbanken niet uitgezonderd, winst te trekken van eenig deposito in eenige bank, de spaarbanken ingesloten, te handelen in gouvernements-obligatiën, eenig voordeel te trekken uit eenigen met hypotheek belasten eigendom, en in het algemeen eenige soort van eenvoudige of samengestelde rente te ontvangen, werd eveneens onwettig verklaard, ja zelfs werd dit vonnis uitgesproken over het deponeeren van gelden in eenige bank, ook al zou men daar geen interest van trekken.

't Is te hopen voor de mohamedaansche gemeente in Engelsch-Indië, dat deze denkbeelden niet algemeen bij haar ingang vinden, daar toch verschillende maatregelen, in het belang van den minderen man ontworpen, als het stelsel der landbouw- en spaarbanken, daarmede wat die gemeente betreft reeds bij hunne geboorte ten doode zouden opgeschreven zijn.

Afblijven! Den 20en dezer had te Lyon een banket plaats, waartoe de resident-generaal van Tunis, Alapetite, als gast van de Kamer van koophandel aldaar was genoodigd.

Zooals in den vreemde bij zulke gelegenheden gebruikelijk is, heeft de heer Alapetite een redevoering gehouden, waarin hij den toestand in het onder zijn toezicht geplaatst protectoraat uiteenzette, dat naar de meening van sommige afgevaardigden er nu wel zoo voorstaat, dat het wel wat voor de belangen der beschermende natie zou kunnen missen.

„Het evenwicht in het budget is niet minder moeilijk te verdedigen," zeide hij. „Van een land waar nog zooveel ontbreekt wat men aan Franschen in Frankrijk niet zou kunnen weigeren, zonder stormen van rechtmatige verontwaardiging op te roepen, een land, waar men in de bewoonde streken 80 kilometers kan afleggen zonder een enkelen geneesheer of politie-beambte te ontmoeten, een land, waar oppervlakten zoo groot als een fransch departement nog geen enkelen kilometer verharden weg bezitten, waar belangrijke steden geen behoorlijk drinkwater hebben en waar anderzijds de fellahs den bodem met een houten ploeg omkrabben en, niets hun bezit noemende dan eenige schapen, toch met een hoofdgeld zijn belast, waartegen de meest gedweeë fransche boer zich zou verzetten, van een land, onder zulke fiscaliteit gebukt dat het bijna onmogelijk is een nieuwe belasting in te voeren, omdat het onmogelijk zou wezen, haar te innen, van zulk een land zou men een aalmoes vragen voor het fransche budget?" vroeg hij verontwaardigd.

De zaak van Tunis is bij den heer Alapetite blijkbaar, naar zijne woorden ten minste te oordeelen, in goede handen. Toch zal het ook dezen evenmin als anderen, die evenzeer op de hoogte zijn van wat er nog in de door hen bestierde gewesten ontbreekt, gegeven zijn, om in dat ontbrekende plotseling te voorzien.

De egyptische nationalisten hebben in een adres aan Sir Eldon Gorst, opvolger van lord Cromer als vertegenwoordiger van de engelsche regeering, een verlangenslijstje opgemaakt, dat de volgende wenschen bevatte:

1. Opheffing van de overeenkomst van 19 Januari 1899 tusschen de regeeringen van Engeland en Egypte en de onderwerping van Soedan aan het egyptisch gezag, ingevolge de bepalingen der turksche firmans en internationale verdragen.
2. Teruggave aan Egypte van zijne havens, als die van Massowah en Zeila, welke ingevolge de firmans, aan Egypte behooren.
3. Instelling van een egyptisch parlement, dat de egyptische aangelegenheden zou leiden en met de medewerking van het bestuur voor de uitwerking en uitvoering der wetten zal zorgen, en waartoe de verkiezingen op den grondslag van bekwaamheid en niet van den rijkdom zullen berusten.
4. Invrijheidstelling van de veroordeelden van Densjawi en opheffing van het besluit betreffende de speciale rechtbanken.
5. Uitbreiding van de bevoegdheden van de gemengde rechtbanken, door haar het recht te verleenen delicten en misdrijven te berechten, en door aan het gemengde hof van appèl op te dragen de europeesche wetboeken te herzien.
6. Afschaffing der betrekkingen van raadslieden door aan de ministers vrijheid van handelen te verleenen.
7. Vervanging der vreemde ambtenaren bij het bestuur door bekwame Egyptenaren en dat op progressieve wijze.
8. Herziening van de financieele organisatie opdat een einde kome aan de geldverspilling.
9. Ontlasting der egyptische kas van de kosten van het bezettingsleger, dat sedert 1890 zijn reden van bestaan heeft verloren.
10. Uitwerking van een wet op de immigratie waardoor slechts lieden met middelen van bestaan en zonder rechterlijke antecedenten in Egypte zullen worden toegelaten.
11. Instelling van een gemeenteraad voor Kairo.
12. Oprichting van een hoogeschool in de hoofdstad.
13. Instelling van kamers van koophandel.
14. Ontwikkeling van het verplicht en kosteloos onderwijs, dat in de arabische taal zal worden gegeven.
15. Instelling van een ministerie van landbouw en van een handelschool.
16. Uitbreiding van het handwerks- en landbouwonderricht.
17. Wederinstelling van de rechtsafdeeling aan de Khediviale school en instelling van een afdeeling voor het doctoraat.
18. Instelling van halfjaarlijksche examina aan de verschillende inrichtingen van onderwijs.
19. Reorganisatie der Mehkémehs.
20. Reorganisatie der politie.
21. Een wet op de beurzen.
22. Muntslag, als tevoren, in het land zelf.
23. Vrijheid voor de tabakscultuur.
24. Volledige vrijheid voor de egyptische pelgrims.
25. De wateren van den Nijl in de plaats te stellen van die van Rod-el-Fareg, waarvan de nadeelen reeds ten volle zijn erkend.

Men ziet, dat de wenschen der egyptische nationalisten zich zeker niet laag bij den grond houden, en het is de vraag, of zij de zaak, welke zij dienen, wel zullen hebben bevorderd door dat verlangenslijstje aan sir Eldon Gorst ter hand te stellen, waar toch onder de wenschen er zijn, die een vertegenwoordiger van de engelsche regeering wel zouden kunnen doen gelooven, dat de heeren een loopje met hem wilden nemen. De engelsche regeering denkt er toch voorals nog heel niet aan om hare stelling in Egypte prijs te geven, waartoe o.a. den controle op het egyptisch bestuur een machtig wapen is, dat zij nimmer goedschiks uit de handen zal geven. Zooals dr. Georges Samné, die in de Dépêche Coloniale een overigens sympathieke bespreking van deze nationalistische wenschen gaf, zouden de opstellers heel wat verstandiger zijn geweest, door hunne wenschen tot het bereikbare te beperken, met uitschakeling dus van die onder 1, 2, 6 en 9 genoemd. Aan den onder 5 genoemden wensch valt te ontleenen, dat de nationalisten het behoud van het internationaal karakter der rechtspraak, wat toch met de voor Egypte gewenschte zelfstandigheid anders weinig overeen te brengen is, niet alleen verkieslijk achten maar aan de gemengde rechtspraak zelfs meer uitgebreide bevoegdheden willen zien gegeven.

Indigo-cultuur. De Times of India ontleende het volgende aan de Statesman:

„Wat de heer Eugene C. Schrottky, de welbekende indigo-expert over zijne onderzoekingen gedurende het loopende jaar meedeelt, is bijna verbluffend. Hij verzekert, dat door het dubbele rooting-proces, waarmee hij proeven genomen heeft, natuurlijke indigo nu kan worden voortgebracht en verkocht, met goede winst, tegen een prijs, die veel lager is dan de kosten van vervaardiging van het synthetisch indigo. Indien de bewering van den heer Schrottky op goeden grond berust — en zijn naam zou daarvoor een proefneming op groote schaal wettigen — zou dit een nieuwe revolutie in de indigo-industrie beteekenen, welke aan Indië den handel zou teruggeven, waarvan het zich in den jongsten tijd zag beroofd door den duitschen producent van het kunstmatig product. 't Is te hopen, dat het rapport van den heer Schrottky de ernstige aandacht zal hebben van het indisch bestuur. De heer Schrottky zegt, dat hij reeds in 1886 bewees dat zijn proces, met inachtneming van enkele voorzorgsmaatregelen uitvoerbaar was met een aanzienlijke winst aan verfstof; maar de bewerking bleek te moeilijk voor het gewone personeel eener fabriek, en de planters waren niet genegen, hun personeel voor het doel te reorganiseeren. Het is te danken aan de belangstelling van den heer S. E. Coffin, van de Sathi Indigo Coneern, in de zaak, dat het proces in toepassing kon worden gebracht, waardoor 40 percent meer verf wordt verkregen, zoodat, al zijn de extra-onkosten hoog, de uitkomst den planter toch nog een aardige winst oplevert."

Tegen het opium. In den strijd tegen het opium vindt men ook gewag gemaakt van het heilmiddel om den opium-schuiver te genezen, waarmee op 't maleische schiereiland zulke goede resultaten zouden zijn verkregen.

In een ingezonden schrijven aan de Straits Budget deelt Thinking Hard mede, dat bij een rechtszitting te Singapore uit de verklaringen van een gouvernements-deskundige bleek, dat aan het zoogenaamd geneesmiddel morphine in willekeurige hoeveelheid was toegevoegd. De genezing zou dus hierop neerkomen dat het morphine-preparaat den schuiver beter aanstaat dan zijn pijpje. Dit is niet zoo wonderbaarlijk, daar sommigen verzekeren, dat bij het schuiven alle morphine in rook vervliegt en dus niet in het lichaam komt.

Deze schrijver concludeert, met het oog op de voor de Straits Settlements ingestelde opium-commissie, als volgt:

„Met het oog op het groote belang van het opium voor de kolonie als bron van inkomsten; het feit dat een matig gebruik geen bekende ziekte veroorzaakt; het feit dat zijn beweerde slachtoffers waarschijnlijk hun toevlucht zullen nemen tot morphine-oplossingen of nuttelooze zoogenaamde opium-geneesmiddeltjes, of tot inspuitingen met morphine of cocaine (wat gelijk iedereen instemt een vreeselijk misbruik is); of tot alcoholische dranken, in welk geval zij instede van zich ordelijk en kalm (trots hetgeen een handvol bevooroordeelde opmerkers zeggen en ongetwijfeld menen) te gedragen, zouden gaan razen en tieren en mogelijk een of andere, rechtstreeks aan den alcohol te

wijten kwaal zich op den hals halen, zou het goed wezen voor de Commissie om al het voor en tegen goed te ziften, voordat zij er toe overgaat het opium en de inkomsten daaruit uit de kolonie te bannen."

De nederlandsche vlag te Saigon. Niettegenstaande de vrij belangrijke handelsrelatiën tusschen Nederlandsch-Indië en Saigon, van welke plaats groote hoeveelheden rijst telken jare naar Java worden verscheept, was de Nederlandsche vlag, sedert het experiment van de Nederlandsch-Indische Stoomvaart Maatschappij van 'n twintig jaar geleden in die fransche koloniale haven een nagenoeg onbekende grootheid. Aan het verslag van den handel van Indo-China over 1906 valt te ontleenen, dat in dat jaar, wat de in- en uitklaringen van schepen betreft, de nederlandsche vlag, wat het aantal aangaat de vijfde plaats innam en ten aanzien van de tonnenmaat de vierde. Er kwamen daar binnen en gingen uit 20 schepen onder nederlandsche vlag met een inhoud van 38378 tonnen tegen 3 schepen met 'n inhoud van 2682 tonnen in 1905.

Tjapdjikie in Singapore. De chineesche njonja's van Singapore zijn evenals hare zusters, waaronder ook blanke, in den nabijgelegen archipel verzot op het tjapdjikie spel, dat, hoezeer verboden, overal waar Chineezen zijn wordt gespeeld.

Te Singapore kan men geen chineeschen tempel haast betreden zonder er verscheidene chineesche njonja's voor de afgodsbeelden geknield te zien liggen, om dezen te raadplegen over de letter, die haar in het spel geluk zal brengen.

In een kleine flesch of kopje hebben ze dan 'n twaalf in balletjes gerolde letters, waarvan er, wanneer ze flesch of kop, die met een stuk papier waarin een gat groot genoeg om 'n balletje door te laten is gesloten, flink schudden, een het eerst er uit moet vallen, die dan het geluk moet brengen. Tevoren moeten dan natuurlijk nog de noodige wierook en kaarsen worden gebrand, waaruit degene, die met de bewaking der beelden is belast, zijne inkomsten trekt.

Men wil nu deze practijken tegengaan, en de politie heeft reeds verscheidene arrestatiën bewerkstelligd, maar deze troffen slechts de deelnemers aan het spel.

Eerst wanneer men degenen, die het spel op touw zetten, bij den kraag kan pakken en verbannen, zou aan het spel een einde kunnen worden gemaakt.

Dernburg op de thuisreis. De duitsche minister van koloniën Dernburg bevindt zich thans op de thuisreis, na het bezoek dat hij aan Oost-Afrika heeft gebracht. Op een even vóór zijn vertrek hem door de Duitschers van Dar-es-Salam aangeboden bier-avond zeide de heer Dernburg zich te hebben overtuigd van de waarde der kolonie en hare hulpbronnen, en beloofde hij, naar de mate zijner krachten, alles voor de commercieele ontsluiting van de kolonie te zullen doen.

Boekbespreking.

Reeds eenigen tijd geleden ontvingen wij van de uitgevers J. B. Wolters te Groningen de laatste, 10de aflevering van het reeds vroeger een paar keer met veel waardeering door ons aangekondigde werk „**Door Nederlandsch Oost-Indië**" door T. J. Bezemer.

Tot besluit geeft de schrijver het verkeer van Boeroe en Ceram, daarna een afzonderlijk hoofdstuk gewijd aan het „Kakehan-verbond op Ceram in verband met het mannenhuis in den Archipel", en eindelijk „Op de kust van Nederlandsch Nieuw-Guinea" en de „Badeda-Groep", alles op dezelfde aangenaam onderhoudenden toon, met een groote verscheidenheid van bijzonder mooie illustraties verlucht!

Als Sint-Nicolaas- of Kerstgeschenk voor oud en jong kunnen wij dit mooi en tegelijk nuttige werk, dat voor den betrekkelijk geringen prijs van *f* 0.65 per aflevering te krijgen is, ten zeerste aanbevelen.

Bij M. van der Beek's Boekhandel te 's-Gravenhage is onlangs een nieuw Indisch kookboek verschenen: **De Indische tafel** door Patti, die als aanhef van het handige boekje zelve zegt:

Het doel met dit werk beoogd, is iedere Hollandsche vrouw, zelfs de keukenmeid, in de gelegenheid te stellen, zonder hulp van Indische menschen, een eenvoudige rijsttafel te bereiden.

Die bereiding is inderdaad niet moeilijk, doch zij eischt veel oplettendheid, wijl de toevoeging van te veel of te weinig specerijen zeer veel afdoet aan de smakelijkheid van het maal, terwijl men goed moet toezien, dat men zich niet vergisse bij het gebruik der verschillende specerijen, waarvan vele, in poedervorm of zeer fijn gesneden, sterk op elkander gelijken.

De methode, om hierin geen vergissingen te begaan vindt men in dit boekje, voor, in de Inleiding.

Moge de taak, die ik mij heb gesteld, zoo ook de moeite der samenstelling geen vergeefsche poging zijn. Dat ieder het genot eener behoorlijke rijsttafel kunne smaken.

Het oordeel eener zeer bevoegde beoordeelaarster over den inhoudt luidt:

„Het pas verschenen nieuwe Indisch kookboek van „Patti" is zeer aan te bevelen. De recepten zijn zoo beknopt en duidelijk, dat zelfs een hollandsche keukenmeid met een weinigje goeden wil, eene eenvoudige, smakelijke rijsttafel er door zal kunnen bereiden."

Het boekje, dat billijk van prijs is, zal zeker zijn weg wel vinden.

Ook mochten wij in hartelijken dank ontvangen van den directeur dier instelling, tevens ondervoorzitter der Afdeeling Amsterdam van „Oost en West", den heer E. A. H. van der Heide, een exemplaar van No. 14 der **Berichten en Mededeelingen van het Nederlandsch Schoolmuseum te Amsterdam**, loopende van primo October 1906 tot ultimo 1907. Voor belangstellenden ligt het zeer lezenswaardige geschriftje ter inzage op de leestafel van „Oost en West", Heulstraat 17, den Haag.

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften over Oost- en West-Indië.

Tijdschrift voor Nijverh. en Landb. in Ned.-Indië Aug. 1907.

Een lezing van den heer M. Bartels over schadelijke en nuttige Java-vogels, gehouden te Soekaboemi, den 16 Sept. 1907. — Staats-exploitatie van gouvernements-djatibosschen op Java- en gouvernements houtvendûties, door P. Geesink. — Nog wat over de ani-ani en de Sikkel; over de zigt, de zeis en de tadjak. Als toemaatje 'n grogje van taal en geschiedenis, door O. P. Hondius. — Het eeuwfeest der Stoomvaart, III, door Noach. — Invloed van licht en warmte op het ontkiemen van zaden. — Inlandsche ijzersmelterij. — Producten-markt en wisselkoersen over Augustus 1907.

Weekblad voor Indië. 1907. No. 22.

De auto op Java, door M. van Geuns (met foto's). — Brieven uit Patria XVII, door J. Willemsz. — Medische opstellen, door H. L. Roelfsema. — Koninginnefeest te Buitenzorg (met foto's). — Indrukken van den dag (vervolg), door Corax.

Tijdschrift voor Indische Taal-, Land- en Volkenkunde. Dl. XLIX. Afl. 5—6.

Nota omtrent Singkel en de Pak-pak landen, Samengesteld door W. K. H. Ypes.

De Indische Mercuur. 29 October 1907.

Surinaamsche planten door A. H. Berkhout. — Cijclopedia of American Agriculture, door G. — De handel van Makassar in 1906. — Schatting Sumatra Tabak, gewas 1907. — Voorloopig verslag der Tweede Kamer op de begrooting voor Suriname en Curaçao. — Cocos nucifera. Practische handleiding voor Cocoscultuur, door E. Bolten. (vervolg). — Gouvernements rubberonderneming in Suriname. — Kultuurberichten. — Verslagen van Maatschappijen. — Enz.

Teysmannia. Afl. 9. 1907.

Orchideeën uit zaad, door H. J. Wigman. — Heveatapproeven (Met plaat), door Pit. — Zaad van eigen aanplant en zaad uit andere streken, door Dr. P. J. S. Cramer. — Boekbeschouwing. — Sprokkelingen uit nieuwe publicaties. — Korte berichten uitgaande van het Departement van Landbouw: Rapport van den Assistent — Hortulanus J. H. Heyl over een op zijne aanwijzigingen vervaardigd eenvoudig ontvezelingstoestel (met plaat.)

Lijst van aangekomen en vertrokken passagiers uit en naar Oost-Indië.

Het SS. »Rindjani«, Gezagvoerder P. de Baer, van Rotterdam naar Nederlandsch-Indië.

Te Rotterdam hebben zich ingescheept:
W. C. Gerlach.
I. F. van der Sluys Veer met echtg. en 1 kind.
W. N. A. F. K. H. van Nassau en echtg.
Mej. F. van der Spil.
J. Einthoven met echtg. en 1 kind.
J. A. C. Oudemans.
J. E. Jautze.
D. G. Struwe.
A. Emmink.
J. C. Cleton en echtg.
J. van den Bergh.
J. Klerks.
B. Thien.
J. IJerneux.
J. Joosten.
J. Duyndam.
M. Fops.
Joh. Neissingh en echtg.
J. Colyn en echtg.
J. J. L. Zuger en echtg.
P. T. Bongers met echtg. en 2 kind.
C. Romein
H. de Jong.
P. Koorneef en echtg.
J. van Eck.
F. C. Slemmer.
R. Mulder.
J. G. H. Dettingmeyer.
D. van der Molen en echtg.
L. Buitelzer en echtg.
C. den Haring.
H. J. Pogmens.
P. G. Vermylen.
A. Leyenaar.
J. H. Braskamp.
H. M. J. Meyer.
A. Kosman.
Rouwendaal.
Benevens een detachement der Koloniale Reserve.

Naar Marseille:
G. de Pasquiet.

Te Marseille zullen zich inschepen:
K. J. A. J. Schotborgh met echtg. en 2 kind.
Mevr. de Wed. G. R. Kuhn—Staal.
Mej. E. C. Knipers.
J. W. Baron van Haersolle van Haerst.
H. Vredenberg.
Mej. Elize Hooy.
J. L. H. Luymes.
J. J. Heilbron.
G. A. J. van der Sande.
J. A. Sonnenberg.
Mevr. A. C. E. M. Pleittenbree - van der Linde en 1 dochter.
Mevr. L. C. Bussemaier—van der Ham.
A. W. Tirion met echtg. en 1 kind.
IJ. G. W. Herweyer met echtg. en 2 kind.
F. A. C. Gregary.
P. Eikenboom.
W. J. J. Ferwerda.
B. H. la Grand en echtg.
K. Knol.
W. C. Dannenfelser.
S. A. R. de Wolff van Westenode.

Om uit te knippen.

INTEEKENBILJET.

De ondergeteekende..........

....

wonende te.......... *wenscht*

donateur-trice / *lid* *te worden der Vereeniging* ***Oost en West*** *tegen een jaarlijksche contributie van f*..........

den..........190..........

Straat of gracht

.... Handteekening

Te zenden aan den Secretaris van het Hoofdbestuur:

L. P. F. SCHIMPF.

Bureau Hoofdbestuur: Heulstraat 17.